

การวิเคราะห์นิทานคำสอนของภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้ทฤษฎีโครงสร้างนิทานของวลาดีมีร์ พรอพพ์¹

The Analysis of the Central Region Folk Tales and the Northeast Folk Tales Using Propp's Structural Theory of the Folktale

ณัฐกานต์ เกาส์²

Natakan Kaosol³

บทคัดย่อ

การศึกษานิทานคำสอนตามทฤษฎีรูปแบบนิทานของวลาดีมีร์ พรอพพ์ (Vladimir Propp) จากนิทานคำสอนของภาคกลางและนิทานคำสอนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่าโครงสร้างที่เหมือนกันคือตัวละครเอก 2 ตัวละครจะแสดงพฤติกรรมที่ตรงกันข้ามกันระหว่างความดีและความชั่ว ในตอนท้ายของเรื่องคนดีจะได้รับผลตอบแทนที่ดี และคนชั่วได้รับผลตอบแทนในทางร้าย นอกจากนี้ยังพบแบบเรื่องที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมของตัวละครที่แสดงออกมาซ้ำ ๆ กัน ในนิทานคำสอนของภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำแนกได้จำนวน 4 แบบเรื่อง และพบพฤติกรรมของตัวละครในนิทานคำสอนที่แตกต่างจากการจำแนกของพรอพพ์ จำนวน 15 พฤติกรรม นอกจากนี้นิทานคำสอนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีลักษณะเด่นคือการกำหนดเนื้อเรื่องให้ตัวเอกเป็นแม่สามีกับลูกสะใภ้ เพื่อสอนให้กระทำความดีต่อแม่สามีตามฮีตคองของคนอีสาน

คำสำคัญ: วลาดีมีร์ พรอพพ์ นิทานคำสอนภาคกลาง นิทานคำสอนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Abstract

The study of the analysis of the central region folk tales and the northeast folk tales following Vladimir Propp's Character theory found that the folk tales from both regions have a similar structure in which the two main characters' behaviors are opposed to each other. One character represents the goodness while another represents the badness. When it comes to the end of the story, the good character always deserves a good result and the bad character usually deserves a bad result. The study also showed that there are four types of theme which are derived from the repeated behaviors of the characters in both regions' folk tales, and fifteen behaviors that are distinct from Propp's Character Theory exist in both folk tales. Moreover, the northeast folk tales have its own unique story where the two main characters are a mother-in-law and a daughter-in-law intended to teach its women to be good to their mothers-in-law according to Isan values (Heet-Kong).

Keywords: Vladimir Propp, The Central Region Folk Tales, The Northeast Folk Tales

¹ บทความนี้ปรับปรุงจากวิทยานิพนธ์ เรื่อง การเปรียบเทียบนิทานคำสอนของภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยศึกษา) คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา 2545

² ดร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

³ Dr. Faculty of Education, Rangsit University

บทนำ

การเล่านิทาน ถือเป็นข้อมูลทางด้านคติชนวิทยา ด้านวรรณกรรมมุขปาฐะ เป็นข้อมูลที่ได้รับ การถ่ายทอดด้วยการบอกเล่า ซึ่งการถ่ายทอดนี้มาจากตัวผู้เล่า จึงเกิดมีโอกาสดังผู้เล่าจะแต่งเติม ปรับเปลี่ยน รายละเอียดเนื้อหา ให้ผู้ฟังเกิดความสนใจใคร่รู้ และติดตามเพื่อความเพลิดเพลิน ซึ่งการปรับเปลี่ยนนี้เอง ทำให้การเล่านิทานแต่ละครั้งอาจจะไม่เหมือนกัน

นิทาน คือการเล่าเรื่องราวสืบทอดต่อกันมาในหมู่คนที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคม เมื่อมนุษย์รวมตัวกัน เป็นกลุ่มสังคมย่อมมีการปฏิสัมพันธ์กัน หรือการทำการกิจกรรมร่วมกัน การเล่าเรื่องราวสู่กันฟัง จึงเริ่มขึ้น ในยุคแรกๆ ส่วนใหญ่จะเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ของตัวผู้เล่าเองไปยังผู้ฟัง จากนั้นผู้เล่าก็เริ่มมี จินตนาการและสร้างสรรค์เรื่องราวต่างๆ ซึ่งการสร้างสรรค์เรื่องราวนี้ในบางครั้งเป็นไปในลักษณะของการ กำหนดเป็นโครงสร้าง รูปแบบและเนื้อหา เพื่อนำไปถ่ายทอดให้กลุ่มผู้ฟัง นิทานจึงถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ของไทย ส่วนใหญ่ถ่ายทอดด้วยวิธีมุขปาฐะ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ฟังได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน สำหรับสังคมไทย นิทานถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนให้คนจดจำและปฏิบัติตาม โดยเฉพาะ อย่างยิ่งนิทานสอนใจ หรือนิทานคำสอน ดังที่ ศาสตราจารย์ธวัช ปุณโณทก ได้กล่าวถึงนิทานสอนใจ ว่าเป็น นิทานที่มีที่มาจากหลักธรรมในพุทธศาสนา บางครั้งเรียกว่า นิทานคติธรรม หรือ นิทานสุภาษิต มักกำหนด เนื้อหาโดยเน้นในเรื่องของคุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์และความกตัญญู โดยแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ ของการทำความดีย่อมได้รับผลตอบแทน (ธวัช ปุณโณทก, 2544, หน้า 162)

นิทานคำสอนมีชื่อเรียกแตกต่างกัน แต่ยังคงมีความหมายถึงการอบรมสั่งสอน เช่น นิทานคติ นิทานสอนใจ นิทานคำสอน นิทานธรรมะ เป็นต้น นิทานคำสอน ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมด้านมุขปาฐะ และเป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนเยาวชนของชาติ เพราะมีคติสอนใจและอุทาหรณ์แทรกอยู่ คนไทย สมัยก่อนนิยมใช้นิทานเป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนเด็กด้านคุณธรรมและจริยธรรม และใช้นิทาน เพื่ออธิบายความหมายของธรรมะ อบรมสั่งสอนและเตือนใจผู้ใหญ่ได้ เพราะนิทานนอกจากให้ความบันเทิงแล้ว ยังสอดแทรกคำสอนที่ให้แง่คิด และสะท้อนให้เห็นผลแห่งการทำความดี และทำความชั่ว ตามหลักพุทธศาสนา ซึ่งเป็นกลวิธีที่มีความแยบยลเป็นอย่างมาก นอกจากสอดแทรกคำสอนแล้ว นิทานยังแสดงให้เห็นถึง สภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่ปรากฏในนิทานด้วย

การวิเคราะห์นิทานคำสอนของภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้น เนื่องจากทั้งสองภาค มีความแตกต่างกันทั้งลักษณะทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อและค่านิยม ซึ่งส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในภาคด้วย ด้วยความแตกต่างนี้ คำสอนของผู้เฒ่า ผู้แก่ที่อบรมสั่งสอนลูกหลาน ย่อมปรากฏให้เห็นในนิทานคำสอนของทั้งสองภาคด้วยเช่นกัน

แนวคิดทฤษฎี

การวิเคราะห์นิทานคำสอนตามแบบของวลาดิเมียร์ พรอพพ์

วลาดิเมียร์ พรอพพ์ (Vladimir Propp) เป็นผู้วิเคราะห์โครงสร้างนิทานโดยการศึกษานิทานมหัศจรรย์ ของรัสเซียจำนวน 167 เรื่อง ซึ่งใช้วิธีพิจารณาบทบาท (Function) ของตัวละครในนิทาน ได้ข้อสรุปว่าบทบาท คงที่ เปลี่ยนแค่ตัวละคร นิทานแต่ละเรื่องมีตัวละครที่แตกต่างกันไป พบว่าตัวละครนั้นๆ มีบทบาทคล้ายคลึงกัน และมีลำดับบทบาทที่คล้ายคลึงกันด้วย พรอพพ์สามารถกำหนดลำดับบทบาทของตัวละครในนิทานได้

หลังจากการศึกษานิทานมหัศจรรย์ของรัสเซียทั้งหมดแล้ว พบว่าประเด็นเรื่องของนิทาน บทบาทของตัวละครในนิทานประเภทเดียวกัน มีบทบาทเกิดขึ้นซ้ำๆ กัน บทบาทเหล่านี้เป็นสิ่งที่กำหนดโครงสร้างหรือไวยากรณ์ของนิทานรัสเซีย บทบาทหลักที่พบมี 31 ประการ (ศิริพร ณ ถลาง, 2544, หน้า 4)

พฤติกรรมในนิทานมหัศจรรย์ของรัสเซียเท่าที่คนรัสเซียรู้จักมีจำนวน 31 พฤติกรรม คือ

1. การออกไปจากที่อยู่ของสมาชิกในบ้าน (absentation β)
2. การห้าม (interdiction γ)
3. การฝ่าฝืนข้อห้าม (violation δ)
4. การสืบหาข้อมูลเกี่ยวกับเหยื่อ (reconnaissance ϵ)
5. การที่ตัวโกงได้ข้อมูลเกี่ยวกับเหยื่อ (delivery ζ)
6. การหลอกลวงเหยื่อ (trickery η)
7. การที่เหยื่อยอมถูกหลอก (complicity θ)
8. พฤติกรรมตัวโกงในรูปแบบต่างๆ (villainy A)
- 8a. การขาด, ความโชคร้ายที่เกิดขึ้น, การที่สมาชิกในครอบครัวปรารถนาบางอย่าง (lack a)
9. การที่ตัวเอกถูกขอร้องให้ออกไปช่วยเหลือหรือการที่ตัวเอกต้องตกเป็นเหยื่อ (mediation, the connective incident B)
10. การเริ่มต้นของการค้นหา (beginning counteraction C)
11. การออกจากบ้านของตัวเอก (departure $\uparrow$)
12. การที่ตัวเอกถูกทดสอบและเปิดทางให้ผู้ช่วยเหลือเข้ามาช่วย (the first function of the donor D)
13. ปฏิกริยาของตัวเอกต่อผู้ช่วยเหลือ (the hero's reaction E)
14. การได้รับของวิเศษ (provision or receipt of a magic agent F)
15. การเดินทางไปยังเมือง (spatial transference between two kingdoms, guidance G)
16. การต่อสู้ระหว่างตัวโกงกับตัวเอก (struggle H)
17. การที่ตัวเอกได้รับบาดเจ็บ (branding, marking J)
18. การที่ตัวเอกได้รับชัยชนะ (victory I)
19. การขาดหรือโชคร้ายหมดไป (misfortune or lack liquidated K)
20. การกลับเมือง (return $\downarrow$)
21. การถูกตามล่า (pursuit, chase Pr)
22. ตัวเอกได้รับการช่วยเหลือจากการถูกตามล่า (rescue Rs)
23. ตัวเอกที่ไม่ได้รับการยอมรับ (หรือไม่เป็นที่รู้จัก) กลับถึงเมืองหรือไปอีกเมืองหนึ่ง (unrecognized arrival O)
24. ตัวปลอมปลอมเป็นตัวเอกในการอ้างสิทธิบางอย่าง (un-founded claims L)
25. ตัวเอกถูกทดสอบให้ทำงานยาก (difficult task M)

26. ตัวเอกทำงานยากสำเร็จ (solution N)
27. ตัวเอกได้รับการยอมรับ (recognition Q)
28. ตัวปลอมหรือตัวโกงถูกจับได้ (exposure Ex)
29. ตัวเอกโฉมหน้าใหม่ (transfiguration T)
30. ตัวโกงถูกลงโทษ (punishment U)
31. การแต่งงานและการขึ้นครองบัลลังก์ (wedding W)

(ศิริพร ณ ถกลาง, 2552, หน้า 214-218)

วิธีการดำเนินการวิจัย

ข้อมูลนี้มาจาก หนังสือนานต์ เกาศล (2545) ที่ศึกษาพฤติกรรมของตัวละครจากนิทานคำสอนของภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 20 เรื่อง มีรายละเอียดดังนี้

1. นิทานคำสอนภาคกลาง
 - 1.1 ศิษย์ล้างครุ
 - 1.2 วัดพระนอนจักรสีห์สำนวนที่ 1
 - 1.3 วัดพระนอนจักรสีห์สำนวนที่ 2
 - 1.4 พระยากงพระยาพาน
 - 1.5 กาขาว
 - 1.6 ใจดีใจร้าย
 - 1.7 เศรษฐีหมาด้า
 - 1.8 ลิงขาว
 - 1.9 ดาวลูกไก่
 - 1.10 นายมานะกับนางวิสาขา
2. นิทานคำสอนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 - 2.1 ผลของความกตัญญูและความอวดสาเห
 - 2.2 ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่
 - 2.3 ประวัติหลวงพ่อยืน
 - 2.4 นางหมาขาว
 - 2.5 คนโลภมาก
 - 2.6 อีหล้าอีลุน
 - 2.7 ลูกสะใภ้กับแม่ผัว
 - 2.8 ย่ากินปลิง
 - 2.9 กรรมตามสนอง
 - 2.10 ย่ากินไข่มะนาว

ผลการวิเคราะห์

การวิเคราะห์นิทานคำสอนของภาคกลางกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 20 เรื่อง พบพฤติกรรมของตัวละครที่ตรงกับการจำแนกพฤติกรรมที่พรอเพิร์ตจัดไว้โดยเรียงตามลำดับดังนี้

2. การห้าม (เครื่องหมาย γ)
3. การฝ่าฝืนข้อห้าม (เครื่องหมาย δ)
8. พฤติกรรมตัวโกงในรูปแบบต่างๆ (เครื่องหมาย A)
- 8a. การขาด, ความโชคร้ายที่เกิดขึ้น, การที่สมาชิกในครอบครัวปรารถนาบางอย่าง (เครื่องหมาย a)
9. การที่ตัวเองถูกขอร้องให้ออกไปช่วยเหลือหรือการที่ตัวเองต้องตกเป็นเหยื่อ (เครื่องหมาย B)
11. การออกจากบ้านของตัวเอง (เครื่องหมาย ↑)
12. การที่ตัวเองถูกทดสอบและเปิดทางให้ผู้ช่วยเหลือเข้ามาช่วย (เครื่องหมาย D)
13. ปฏิกริยาของตัวเอกต่อผู้ช่วยเหลือ (เครื่องหมาย E)
20. การกลับเมือง (เครื่องหมาย ↓)
25. ตัวเอกถูกทดสอบให้ทำงานยาก (เครื่องหมาย M)
30. ตัวโกงถูกลงโทษ (เครื่องหมาย U)

การวิเคราะห์นิทานคำสอนของภาคกลางกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 20 เรื่อง พบพฤติกรรมของตัวละครที่แตกต่างจากพฤติกรรมของนิทานมหัศจรรย์รัสเซียที่พรอเพิร์ตทำการวิเคราะห์ไว้ ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

1. พฤติกรรมของตัวเอก หมายถึง ตัวเอกตัดสินใจกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง
2. การกำเนิดของตัวเอก หมายถึง ตัวเอกมีบุพการีที่ไม่ใช่มนุษย์
3. ตัวเอกถูกปิดบังความจริง หมายถึง ตัวเอกไม่รู้ถึงบุพการีของตน
4. ตัวเอกสำนึกผิด หมายถึง ตัวเอกฆ่าผู้มีพระคุณและสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นการไถ่บาป
5. ตัวเอกหาความจริง หมายถึง ตัวเอกพยายามสืบหาข้อมูล เช่น ความหลังของตน หรือความจริงที่ถูกปกปิด
6. ตัวเอกไปเกิดใหม่ หมายถึง ตัวเอกตายแล้วไปเกิดในชาติต่อไป
7. ตัวเอกรอดพ้นจากโชคร้ายโดยบังเอิญ หมายถึง โชค
8. รางวัล หมายถึง ผลตอบแทนที่ตัวเอกได้รับจากการทำความดี
9. ผู้ช่วยเหลือโดยไม่ได้ร้องขอ หมายถึง ตัวเอกได้รับความช่วยเหลือ หรือเตือนสติก่อนที่จะกระทำ ความผิด
10. การกลายร่าง หมายถึง การแปลงร่างของผู้ช่วยเหลือ
11. ตัวเอกและตัวโกงเดินทางร่วมกัน หมายถึง ตัวเอกและตัวโกงเดินทางร่วมกัน
12. ผู้ช่วยเหลือทดสอบตัวโกง หมายถึง ตัวโกงถูกทดสอบให้เลือกรั้วต่างๆ
13. ผู้ช่วยเหลือเสนองานหนัก หมายถึง การเสนองานลำบากให้ตัวโกง
14. ปฏิกริยาของตัวโกง หมายถึง ตัวโกงมีปฏิกริยาโต้ตอบผู้ช่วยเหลือ
15. พฤติกรรมของตัวโกง หมายถึง ตัวโกงตัดสินใจกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

พฤติกรรมของตัวละครที่พบทั้ง 15 พฤติกรรมนี้ ไม่พบลักษณะการเรียงลำดับอย่างคงที่แต่สิ่งที คงที่คือแบบเรื่อง ซึ่งมีรูปแบบ 4 แบบเรื่อง ดังนี้

1. แบบเรื่องที่ 1 เป็นแบบเรื่องที่ตัวเอกจะมีพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเดินทางออกจากบ้าน เพื่อไปทำอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วพบผู้ช่วยเหลือ ตัวเอกกระทำตัวดี ผู้ช่วยเหลือจึงให้รางวัล ตัวโกงเมื่อ รู้ว่าตัวเอกได้รางวัล ตัวโกงจึงเดินทางออกจากบ้านโดยสร้างเหตุการณ์แบบเดียวกับตัวเอก เพื่อต้องการพบ ผู้ช่วยเหลือ แต่ตัวโกงกระทำตัวไม่ดี เช่น แสดงความโลภมาก เป็นต้น ผู้ช่วยเหลือจึงลงโทษตัวโกง

- 1) พฤติกรรมของตัวเอก
- 2) บทบาทแรกของผู้ให้
- 3) ปฏิกริยาด้านบวกของตัวเอกต่อผู้ช่วยเหลือ
- 4) ตัวเอกได้รางวัลตอบแทน
- 5) พฤติกรรมของตัวโกง
- 6) ปฏิกริยาด้านลบของตัวโกงต่อผู้ช่วยเหลือ
- 7) ตัวโกงได้รับการลงโทษ

แบบเรื่องที่ปรากฏนี้ต้องการสอนให้เห็นถึงการประพฤตินเป็นคนดี ไม่โลภ ตัวเอกของเรื่องจึงมี พฤติกรรมเป็นคนดี ปฏิบัติตัวดีต่อผู้อื่น จึงได้รับผลตอบแทนในทางที่ดี ส่วนตัวโกนนั้น ถึงแม้จะอยู่ในสถานการณ์ เดียวกับตัวเอก แต่ปฏิบัติตัวไม่ดีต่อผู้อื่น จึงได้รับการลงโทษ โครงสร้างลักษณะนี้เป็นการเปรียบเทียบ เพื่อให้ผู้ฟังได้เลือกปฏิบัติตนเองว่าจะเป็นคนดีหรือคนไม่ดี โดยเล่านิทานเพื่อชี้ให้เห็นถึงโทษของการทำไม่ดี ผู้ฟังจะได้เกิดความกลัว และไม่กล้าปฏิบัติตนเป็นคนไม่ดี ตัวอย่างเช่น

นิทานเรื่องกาขาว

ดากับยายให้หลานเฝ้าไร่ถั่วไร่งา วันหนึ่งมีกาขาวลงมากินถั่ว จิกงา เมื่อหลานไล่และบอกว่ายาย มายายด่า ตามาตาดี กาขาวจึงบอกว่าถ้าดากับยายทำอย่างนั้นให้วิ่งไปหากาขาว **นิยาม พฤติกรรมของ ตัวเอก**

เมื่อไปถึงบ้านกาขาว กาขาวให้เลือกว่าจะขึ้นกระไดเงินหรือกระไดทอง หลานเลือกขึ้นกระไดไม้ จะนั่งกระดานหรือฟาก หลานเลือกนั่งฟาก และจะกินข้าวจานเงินหรือจานทอง หลานเลือกจะกินจานกะละมัง จะกินน้ำด้วยขันกระบวยหรือขันลงหิน หลานเลือกกินขันกระบวย **นิยาม** การที่ตัวเอกถูกทดสอบและ เปิดทางให้ผู้ช่วยเหลือเข้ามาช่วย (เครื่องหมาย D)

ด้วยความเจียมตัวจึงเลือกในสิ่งที่เหมาะสมกับคนยากจน เป็นของที่มีค่าน้อยที่สุด **นิยาม** ปฏิกริยา ของตัวเอกต่อผู้ช่วยเหลือ (เครื่องหมาย E)

กาขาวจึงให้เอาห่อไปเปิดที่บ้าน เมื่อเปิดมากลายเป็นทอง **นิยาม รางวัล**

เพื่อนบ้านทราบจึงทำบ้าง โดยทำไร่ปลูกถั่ว ปลูกงา กาขาวก็ลงมากินถั่ว กินงา เพื่อนบ้านก็จับได้ กาขาวจึงบอกว่า ถ้ายายตามาตาดี ให้ไปบ้านกาขาว **นิยาม พฤติกรรมของตัวโกง**

เมื่อไปถึงบ้านกาขาว กาขาวให้เลือกว่าจะขึ้นกระไดเงินหรือกระไดทอง เพื่อนบ้านเลือกขึ้นกระได ทอง จะนั่งกระดานหรือนั่งฟาก เพื่อนบ้านเลือกนั่งกระดาน และจะกินข้าวจานเงินหรือจานทอง เพื่อนบ้าน เลือกกินจานทอง จะกินน้ำด้วยขันกระบวยหรือขันลงหิน เพื่อนบ้านเลือกกินขันลงหิน **นิยาม ผู้ช่วยเหลือ ทดสอบตัวโกง**

เพื่อนบ้านเป็นคนไม่ดี นิสัยโลกมากเลือกแต่สิ่งที่ดีที่สุด **นิยาม ปฏิกริยาของตัวโกง**
 ก้าวให้หนีไปหนึ่งห้อง เมื่อนำหนีไปแก้ที่บ้านกลายเป็นงูเห่าและเพื่อนบ้านถูกงูเห่ากัดตายหมด
ทั้งครอบครัว **นิยาม ตัวโกงถูกลงโทษ (เครื่องหมาย U)**

นิทานเรื่องใจดีใจร้าย

หญิงชรา 2 คนคนหนึ่งใจดี อีกคนใจร้าย แม่เฒ่าใจดีไปหาปลา ไปเจอจะเข้ตัวหนึ่ง แม่เฒ่าพูดจา
 ไพเราะกับจะเข้ว่าวันนี้มาหาปลาแต่ไม่ได้ปลาลักตัว **นิยาม** การที่ตัวเอกถูกทดสอบและเปิดทางให้ผู้ช่วย
 เหลือเข้ามาช่วย (เครื่องหมาย D)

จะเข้ให้ไปกล่อมลูกจะเข้ และจะหาปลามาให้เป็นการตอบแทน **นิยาม** ตัวเอกถูกทดสอบให้
 ทำงานยาก (เครื่องหมาย M)

แม่เฒ่าปฏิบัติตามด้วยดี พุดกล่อมด้วยความไพเราะไม่รังเกียจ **นิยาม ปฏิกริยาของตัวเอกต่อ** ผู้
 ช่วยเหลือ (เครื่องหมาย E)

จะเข้จึงหาปลามาให้มากมาย **นิยาม รางวัล**

แม่เฒ่าใจร้ายเห็นจึงอิจฉา โลกมากอยากได้ปลาเหมือนแม่เฒ่าใจดีบ้าง แม่เฒ่าใจร้ายจึงเดินทาง
 ไปหาปลา **นิยาม พฤติกรรมของตัวโกง**

แม่เฒ่าใจร้ายเจอจะเข้ จะเข้ให้ไปกล่อมลูกจะเข้ แล้วจะหาปลามาให้เป็นการตอบแทน **นิยาม**
ผู้ช่วยเหลือเสนองานหนัก

แม่เฒ่าใจร้ายกล่อมลูกจะเข้ด้วยวาจาไม่ดี และแสดงท่าทางรังเกียจลูกจะเข้ จะเข้แอบดูจึงเห็น
 พฤติกรรมของแม่เฒ่าใจร้าย **นิยาม ปฏิกริยาของตัวโกง**

จะเข้ให้กระจาดและห้ามเปิดระหว่างทาง เมื่อกลับบ้านเปิดออกดูมีแต่สัตว์มีพิษ และแม่เฒ่า
ใจร้ายถูกกัดจนตาย **นิยาม ตัวโกงถูกลงโทษ (เครื่องหมาย U)**

2. แบบเรื่องที่ 2 เป็นแบบเรื่องที่ตัวเองเป็นคนไม่ดีมีพฤติกรรมที่ชั่วร้าย กระทำความชั่วต่อผู้มี
 พระคุณ ญาติผู้ใหญ่ จากนั้นไม่นานผลแห่งการทำความชั่วก็สนองตนเอง ทำให้ตนเองต้องได้รับการลงโทษ
 จนถึงแก่ความตาย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1) พฤติกรรมของตัวโกง

2) การลงโทษ

นิทานเรื่องกรรมตามสนอง

ครอบครัวหนึ่ง พ่อ แม่และลูกชายชื่อสิงห์ พ่อป่วยตาย และแม่ตาบอดทั้งสองข้าง ลูกชายชื่อสิงห์
 จึงเป็นผู้ดูแลแม่ ต่อมาสิงห์มีเมียและคาดหวังจะให้เมียช่วยดูแลแม่ เมียสิงห์ยุให้สิงห์นำแม่ไปฆ่า
 ถ้าไม่ฆ่าตนจะหนีกลับบ้าน สิงห์นำแม่ไปฆ่าทิ้งในป่า โดยปลอมเป็นโจรและใช้ไม้ค้ำเกวียนตีแม่จนตาย **นิยาม**
พฤติกรรมตัวโกงในรูปแบบต่างๆ (เครื่องหมาย A)

ต่อมาลูกสิงห์ไ้ตาบอดทั้งสองข้างโดยไม่ทราบสาเหตุ และสิงห์เป็นโรคเรื้อนต้องทุกข์ทรมานจนตาย
นิยาม ตัวโกงถูกลงโทษ เครื่องหมาย U

นิทานเรื่องย่ากินไข่มะนาว

ครอบครัวหนึ่งอยู่ด้วยกันสามคน แม่ผัวซึ่งตาบอด ผัว และลูกสะใภ้ ลูกสะใภ้ไม่ชอบแม่ผัว และคอยกลั่นแกล้งแม่ผัวตลอดเวลา ลูกสะใภ้นำลูกมะนาวมาให้แม่ผัวกินและบอกว่าเป็นไข่นกกระทา ลูกชายกลับมาถามแม่ผัวกินข้าวกับอะไร แม่จึงเอาลูกมะนาวให้ดู ลูกสะใภ้ปฏิเสธว่าไม่ได้นำมะนาวมาให้แม่ผัวกิน ลูกสะใภ้กับแม่ผัวจึงทะเลาะกัน นิยาม พฤติกรรมตัวโกงในรูปแบบต่างๆ (เครื่องหมาย A)

เทวดาจึงแปลงกายมาเป็นชายชรา และให้เงินกับชายหนุ่มเพื่อไปหาซื้อเมียกับหาซื้อแม่ ชายหนุ่มจึงพบความจริงว่าแม่นั้นหาซื้อได้ยากกว่าเมีย นิยาม การที่ตัวเองถูกทดสอบและเปิดทางให้ผู้ช่วยเหลือเข้ามาช่วย (เครื่องหมาย D)

ชายหนุ่มกลับไปบ้านและไล่เมียออกจากบ้าน นิยาม ตัวโกงถูกลงโทษ (เครื่องหมาย U)

3. แบบเรื่องที่ 3 ตัวเอกมีพฤติกรรมในทางที่ไม่ดี เช่น การฆ่าบุพการี การเนรคุณต่อผู้มีพระคุณ และในตอนท้ายของเรื่อง ตัวเอกเกิดความสำนึกผิดในสิ่งที่ได้กระทำลงไป จึงต้องการชดเชยความผิดของตนเองเพื่อเป็นการไถ่บาป แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

- 1) พฤติกรรมของตัวเอก
- 2) ตัวเอกสำนึกผิด

นิทานเรื่องวัดพระนอนจักรสีห์สำนวนที่ 1

สิงห์หนุ่มคนหนึ่งมีจิตใจเหมือนมนุษย์ทั่วไป อาศัยอยู่ในถ้ำสิงห์ พอพบหน้าลูกสาวเศรษฐีก็รู้สึกชอบ จึงลักพาตัวลูกสาวเศรษฐีมาไว้ในถ้ำ ลูกสาวเศรษฐีก็รักสิงห์ยอมเป็นเมีย ลูกสาวเศรษฐีอยู่กับสิงห์จนตั้งครรภ์ และคลอดลูกชายชื่อว่า สิงห์หนพาทู นิยาม การกำเนิดของตัวเอก

สิงห์คอยปกป้องคุ้มครองดูแลลูกชายอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา สิงห์หนพาทูไม่รู้ว่าใครเป็นพ่อตน เมื่อเติบโตเป็นหนุ่มจึงถามเรื่องพ่อกับแม่ของตน แต่แม่ไม่บอกความจริง นิยาม ตัวเอกถูกปิดบังความจริง

ต่อมาเมื่อสิงห์หนพาทูรู้ว่าพ่อเป็นสิงห์ จึงเกิดความอายเพื่อนและโกรธเคียดแค้นสิงห์ สิงห์หนพาทูจึงกำจัดพ่อ โดยใช้มีดแทงจนตาย เมื่อแม่รู้จึงต่อว่าสิงห์หนพาทูว่าทำบาปอย่างมหันต์ นิยาม พฤติกรรมของตัวเอก

สิงห์หนพาทูรู้สึกสำนึกผิดจึงนำศพพ่อกลับมาเผา พระเถระแนะนำให้สร้างพระพุทธรูป ภูมิ วิหารเพื่อเป็นการไถ่บาป นิยาม ตัวเอกสำนึกผิด

นิทานเรื่องพระยาภักขะพระยาพาน

พระยาภักขะครองนครศรีวิชัยต่อจากท้าวสิการาชผู้เป็นพ่อ มเหสีพระยาภักขะประสูติโอรสชื่อพระยาพาน โอรสทำนายว่าพระยาพานจะกระทำปิตุฆาต นิยาม การห้าม (เครื่องหมาย γ)

พระยาภักขะจึงสั่งให้นำลูกชายไปทิ้งเสียหวังให้ตาย แต่มเหสีนำพระยาพานไปฝากยายหอมให้เลี้ยงดู ยายหอมเลี้ยงดูพระยาพานเหมือนลูกของยายหอมเอง นิยาม การฝ่าฝืนข้อห้าม (เครื่องหมาย δ)

พระยาพานโตขึ้นเดินทางไปเที่ยวเมืองราชบุรี นิยาม การออกจากบ้านของตัวเอก (เครื่องหมาย ↑)

พระยาพานจับช้างศึกของพระยาราชบุรีที่ไล่แทงตนเองไว้ได้ พระยาราชบุรีเห็นจึงรับไว้เป็นลูก

บุญธรรม นิยาม การที่ตัวเอกถูกทดสอบและเปิดทางให้ผู้ช่วยเหลือเข้ามาช่วย (เครื่องหมาย D)

เมืองราชบุรีเป็นเมืองขึ้นของนครศรีวิชัยต้องนำดอกไม้เงิน ทองไปถวายพระยาangkangเป็นประจำ พระยาพานแนะนำให้พระยาราชบุรีงดถวายดอกไม้เงิน ทอง จึงเกิดศึกสงครามพระยาพานชนช้างกับพระยาangkangและฟันพระยาangkangตายคาคอช้าง นิยาม การที่ตัวเอกถูกขอร้องให้ออกไปช่วยเหลือหรือการที่ตัวเอกต้องตกเป็นเหยื่อ (เครื่องหมาย B)

ธรรมเนียมกษัตริย์เมื่อได้ครองเมืองใดแล้วย่อมได้มเหสีด้วย พระยาพานคิดที่จะเอามเหสีของพระยาangkangมาเป็นมเหสีของตนเอง นิยาม การกลับเมือง (เครื่องหมาย ↓)

ขณะเดินทางธรรณีประตุมารแม่ลูกอ่อนนอนขวางอยู่ ทำให้พระยาพานต้องเดินข้าม แม่แมวพูดถึงการนำแม่ของตนเองมาเป็นเมีย นิยาม ผู้ช่วยเหลือโดยมิได้ร้องขอ

พระยาพานได้ยินจึงตั้งสัตย์อธิษฐานว่าถ้ามเหสีพระยาangkangเป็นแม่ของตนขอให้ให้น้ำนมไหลมาจากยุคลถันของนาง ลั่นคำอธิษฐานมีน้ำนมไหลออกมาจริงๆ มเหสีก็ล้มไปดูเห็นรอยแผลที่หน้าผาก จำได้ว่าเป็นแผลจากการกระทบพานที่รองรับตอนประสูติ นิยาม ตัวเอกค้นหาความจริง

แม่ลูกจึงรู้ความจริง แม่จึงเล่าเรื่องราวต่างๆ ให้พระยาพานฟัง พระยาพานโกรธยายหอมที่ไม่บอกความจริงว่าตนเป็นลูกพระยาangkangกับมเหสี จึงสั่งฆ่ายายหอม นิยาม พฤติกรรมของตัวเอก

ตั้งแต่นั้นมาบ้านเมืองก็ไม่สงบสุขเพราะพระยาพานทำบาป 2 ครั้ง คือ ฆ่าพระยาangkangและยายหอม พระยาพานจึงไปปรึกษาพระอรหันต์ พระอรหันต์แนะนำให้สร้างเจดีย์ชวนกเขาเหิรเป็นการไถ่บาป นิยาม ตัวเอกสำนึกผิด

4. แบบเรื่องที่ 4 ตัวเอกมีพฤติกรรมทำความดี เช่น มีความกตัญญู, มีความขยันหมั่นเพียร, เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ด้วยผลแห่งความดี ทำให้ได้รับรางวัลตอบแทนความดี เช่น เมื่อตายไปได้ไปเกิดบนสวรรค์, มีฐานะร่ำรวยเป็นเศรษฐี เป็นต้น แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

- 1) พฤติกรรมของตัวเอก
- 2) ตัวเอกได้รางวัล

นิทานเรื่องดาวลูกไก่

ดากับยายปลูกกระท่อมอยู่บริเวณเชิงเขา ดากับยายเลี้ยงแม่ไก่ไว้หนึ่งตัวและแม่ไก่มีลูกเจี๊ยบจำนวน 7 ตัว วันหนึ่งมีพระพุทธรูปหนึ่งมาปักกลดบริเวณเชิงเขาใกล้บ้านดากับยาย ซึ่งในเวลานั้นเป็นฤดูแล้ง พืชผักที่ดากับยายปลูกไว้ก็ไม่มีออกมาดอกออกผล นิยาม การขาด, ความโชคร้ายที่เกิดขึ้น, การที่สมาชิกในครอบครัวปรารถนาบางอย่าง (เครื่องหมาย a)

ดากับยายจึงตัดสินใจฆ่าแม่ไก่เพื่อนำไปทำอาหารถวายพระพุทธรูป นิยาม การที่ตัวเอกถูกขอร้องให้ออกไปช่วยเหลือหรือการที่ตัวเอกต้องตกเป็นเหยื่อ (เครื่องหมาย B)

ลูกไก่เมื่อเห็นดากับยายเชือดแม่ไก่ ลูกไก่ทั้ง 7 ตัวจึงกระโดดเข้ากองไฟตายตามแม่ไก่ นิยาม พฤติกรรมของตัวเอก

ด้วยแรงแห่งความกตัญญูของลูกไก่ทั้ง 7 จึงไปเกิดเป็นดาวอยู่บนท้องฟ้า นิยาม รางวัล

นิทานเรื่องนายมานะกับนางวิสาข

นายมานะกับนางวิสาขเป็นสามีภรรยา กัน นายมานะออกมาทำนา นางวิสาขจะทำอาหารไปให้นายมานะทุกวัน วันหนึ่งมีพระภิกษุเดินผ่านนายมานะที่กำลังทำนาอยู่ นายมานะไม่มีอาหารจะใส่บาตรพระนิยาม การขาด, ความโชคร้ายที่เกิดขึ้น, การที่สมาชิกในครอบครัวปรารถนาบางอย่าง (เครื่องหมาย a)

นายมานะจึงนำน้ำกับไม้สัฟน์ที่ตนทำขึ้นเองใส่บาตรพระ ต่อจากนั้นเมื่อนางวิสาขนำอาหารมาให้ให้นายมานะ แต่พบพระภิกษุก่อนจึงนำอาหารที่เตรียมไว้ให้นายมานะใส่บาตรพระจนหมด **นิยาม พฤติกรรมของตัวเอง**

นางวิสาขจึงกลับบ้านไปนำอาหารชุดใหม่มาให้นายมานะ และเล่าเรื่องราวที่ตนนำอาหารใส่บาตรพระให้นายมานะฟัง นายมานะก็ไม่โกรธเคือง หลังจากกินข้าวแล้วทั้งสองจึงเผลอหลับไป พอตื่นมารอยไถนาที่ไถไว้กลายเป็นทอง ทั้งสองนำทองไปถวายพระเจ้าแผ่นดิน ท่านจึงตั้งให้เป็นคนสนิทของท่าน และร่ำรวยเป็นมหาเศรษฐีตั้งแต่นั้นมา **นิยาม รางวัล** (ณัฐกานต์ เกาศล, 2545)

เมื่อทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบพฤติกรรมของตัวละครของภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า มีพฤติกรรมของตัวละครที่ตรงตามการจำแนกของพรอพพ์จากแบบเรื่อง 4 แบบเรื่อง ดังนี้

แบบเรื่องที่ 1 เป็นการเปรียบเทียบพฤติกรรมของตัวเองทั้งสอง และตอนท้ายของเรื่องแสดงให้เห็นถึงผลที่ตัวเองต่างได้รับ มีพฤติกรรมที่ซ้ำกันตามแบบของพรอพพ์คือ การที่ตัวเองถูกทดสอบและเปิดทางให้ผู้ช่วยเหลือเข้ามาช่วย เครื่องหมาย D ปฏิกริยาของตัวเองต่อผู้ช่วยเหลือ เครื่องหมาย E ตัวเองถูกลดโทษ เครื่องหมาย U

แบบเรื่องที่ 2 เป็นแบบเรื่องที่แสดงให้เห็นพฤติกรรมด้านเดียวของตัวละคร คือความชั่วร้ายและการได้รับโทษ มีพฤติกรรมที่ซ้ำกันตามแบบของพรอพพ์ คือ พฤติกรรมตัวเองในรูปแบบต่างๆ เครื่องหมาย A การที่ตัวเองถูกทดสอบและเปิดทางให้ผู้ช่วยเหลือเข้ามาช่วย เครื่องหมาย D ตัวเองถูกลดโทษ เครื่องหมาย U

แบบเรื่องที่ 4 เป็นแบบเรื่องที่แสดงพฤติกรรมด้านเดียวของตัวละคร คือ ความดีและการได้รับรางวัลแห่งความดี มีพฤติกรรมที่ซ้ำกันตามแบบของพรอพพ์ คือ การขาด, ความโชคร้ายที่เกิดขึ้น, การที่สมาชิกในครอบครัวปรารถนาบางอย่าง เครื่องหมาย a

บทสรุป

จากการวิเคราะห์นิทานคำสอนของภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามแบบทฤษฎีของพรอพพ์ ทำให้เห็นถึงความเป็นสากลของนิทานไทยที่มีพฤติกรรมของตัวละครที่เหมือนกับของต่างประเทศ แสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมมุขปาฐะนี้ สามารถสืบทอดต่อกันไปได้กว้างขวาง โดยอาจมีการดัดแปลงเนื้อเรื่องไปตามวัฒนธรรมท้องถิ่นของผู้เล่า การดัดแปลงเนื้อเรื่องนี้สามารถอนุมานได้ว่า พฤติกรรมของตัวละครที่ต่างจากพรอพพ์เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่พบในประเทศไทย เนื่องจากมีวัฒนธรรมไทยปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน หากสามารถทำการวิเคราะห์นิทานประเภทต่างๆ โดยใช้ทฤษฎีการวิเคราะห์ของพรอพพ์มาใช้ในการจำแนกพฤติกรรมของตัวละคร อาจทำให้พบพฤติกรรมของตัวละครเพิ่มเติมได้อีก และหากเพิ่มจำนวนเรื่องที่น่าสนใจวิเคราะห์นิทานไทยโดยแบ่งตามประเภท อาจพบโครงสร้างพฤติกรรมของตัวละครที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของไทยได้ด้วย

นอกจากนี้ยังพบว่าแบบเรื่องที่ 3 เป็นแบบเรื่องที่แสดงให้เห็นพฤติกรรมของตัวละครและในตอนท้ายสำนึกผิด ต้องการไถ่บาป จึงสร้างปณิธานที่สำคัญ นิทานแบบเรื่องนี้ไม่พบพฤติกรรมที่ซ้ำกันตามแบบของพรอเพิร์ต นิทานแบบเรื่องนี้มักใช้เล่าเรื่องราวเพื่ออธิบายที่มาของสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา เป็นการบอกเล่าเรื่องราวผ่านนิทานซึ่งแฝงไปด้วยคติธรรมและคำสอน เตือนใจให้มีความกตัญญูรู้คุณบิดามารดา และผู้มีพระคุณเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของชาวพุทธ สำหรับเรื่องพระยาภมรพระยาพาน อธิบายถึงเหตุแห่งการสร้างองค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม นิทานเรื่องพระนอนจักรสีห์ อธิบายถึงเหตุแห่งการสร้างพระนอนจักรสีห์ และวัดพระนอนจักรสีห์วรวิหาร จังหวัดสิงห์บุรี นอกจากนี้ยังพบนิทานที่ใช้แบบเรื่องนี้เพิ่มเติมอีก คือ นิทานเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ อธิบายถึงเหตุแห่งการสร้างพระธาตุก่องข้าวน้อย ตำบลตาตอง จังหวัดยโสธร

จากการวิเคราะห์พบว่าแก่นเรื่องของนิทานคำสอนภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะร่วมกันคือ สอนให้บุคคลประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรม และปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า เมื่อผู้ใดกระทำความไว้กับผู้อื่น ผู้นั้นย่อมต้องชดใช้กรรม

นิทานคำสอนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะเด่นคือมักเปรียบเทียบโดยกำหนดตัวเอกของเรื่องเป็นแม่สามีกับลูกสะใภ้ ซึ่งลูกสะใภ้เป็นตัวร้ายคิดร้ายกับแม่สามี ในตอนท้ายของเรื่องจึงได้รับผลกรรมซึ่งอาจมีผลมาจากคำสอนของคนอีสานที่มักสอนให้ลูกหลานปฏิบัติตามฮีตคองของชาวอีสานที่เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตสืบทอดมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ ในฮีตคองมีคำสอนเรื่องการปฏิบัติตัวของลูกสะใภ้และลูกเขย เรียกว่า ฮีตไ้คองเขย ใจความสำคัญของคำสอนในการดำเนินชีวิตเป็นครอบครัวเดียวกันของลูกสะใภ้กับแม่สามี จึงเกิดมีนิทานคำสอนเตือนสติให้ลูกสะใภ้ปฏิบัติตัวดีต่อแม่สามี

ประโยชน์ของการวิเคราะห์นิทานในครั้งนี้ ทำให้มองเห็นลักษณะเฉพาะของนิทานไทยที่มีความแตกต่างจากนิทานสากล ซึ่งความเหมือนของนิทานคำสอน คือมุ่งหวังให้คนฟังเลือกที่จะปฏิบัติตนเป็นคนดี และเกรงกลัวต่อการทำชั่ว ทำบาป ซึ่งในปัจจุบันการเล่านิทานส่วนใหญ่จะใช้นิทานจากต่างชาติมาเล่าให้เด็กๆ ฟัง ผู้เล่าอาจหลงลืมว่านิทานไทยก็มีมากมายเรื่องราวที่สามารถถ่ายทอดให้เด็กๆ ฟังได้ อีกทั้งยังเป็นสื่อในการสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณีที่ดั่งามที่ปรากฏในนิทานบางเรื่องได้ด้วย ในสังคมปัจจุบันสิ่งสำคัญที่กำลังลบล้างไปจากวิถีชีวิตของคนไทย มีหลายประการ และหนึ่งในนั้นคือการเล่านิทานความผูกพันของคนในวัยต่างกันที่ต้องมาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันกับยังเพิ่มความห่างไกลไปด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ที่รูกหน้าไปเกินกว่าที่คนในสังคมจะปรับตัวตามได้ทัน เกิดช่องว่างระหว่างวัย การได้พบปะพูดคุยกัน ทำกิจกรรมร่วมกันของคนในครอบครัวเริ่มน้อยลง การเล่านิทานจึงเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ผู้ใหญ่สามารถสร้างโอกาสในการอบรมสั่งสอนเด็ก โดยใช้เพียงแบบเรื่อง 1 แบบเรื่อง และสอดแทรกคำสอนต่างๆ เพิ่มบทบาทของตัวละคร การทำเช่นนี้จะช่วยเพิ่มความใกล้ชิดและลดช่องว่างที่เกิดขึ้น ให้เด็กๆ ได้มีกิจกรรมร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ลดการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยี มาเรียนรู้ผ่านบุคคลที่สามารถดึงดูดความสนใจและความประทับใจจากเด็กๆ ได้เป็นอย่างดี และเด็กๆ ก็สามารถเล่านิทานที่เป็นแบบฉบับของตนเองได้ด้วยการเชื่อมโยงแบบเรื่องให้เข้ากับวิถีชีวิตประจำวันของตน

บรรณานุกรม

- ณัฐกานต์ เกาศล. (2545). *การเปรียบเทียบนิทานคำสอนของภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิไลวรรณ วงษ์ฉาย. (2539). *การวิเคราะห์โครงสร้างของนิทานเรื่องสัตว์ภาคกลาง*. วิทยานิพนธ์การศึกษา
มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธวัช ปุณโณทก. (2544). *นิทานพื้นบ้าน*, หนังสือชุดภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- ศิราพร ณ ถลาง. (2544). *ไวยากรณ์ของนิทาน: การศึกษานิทานเชิงโครงสร้าง*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- _____. (2552). (พิมพ์ครั้งที่ 2). *ทฤษฎีคติชนวิทยา วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน*.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำลี รักสุทธี. (2542). *นิทานพื้นบ้านอีสานและตำนานการก่อตั้งจังหวัด*. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.
- เสาวลักษณ์ อนันตศาสนต์. (2543). *ทฤษฎีคติชนและวิธีการศึกษา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- _____. (2545). *เรื่องเล่าร้อยแก้วของไทย*. เอกสารประกอบการศึกษาวิชา เรื่องเล่าร้อยแก้วของไทย
(TS 653) ระดับบัณฑิตศึกษา สาขาไทยศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.